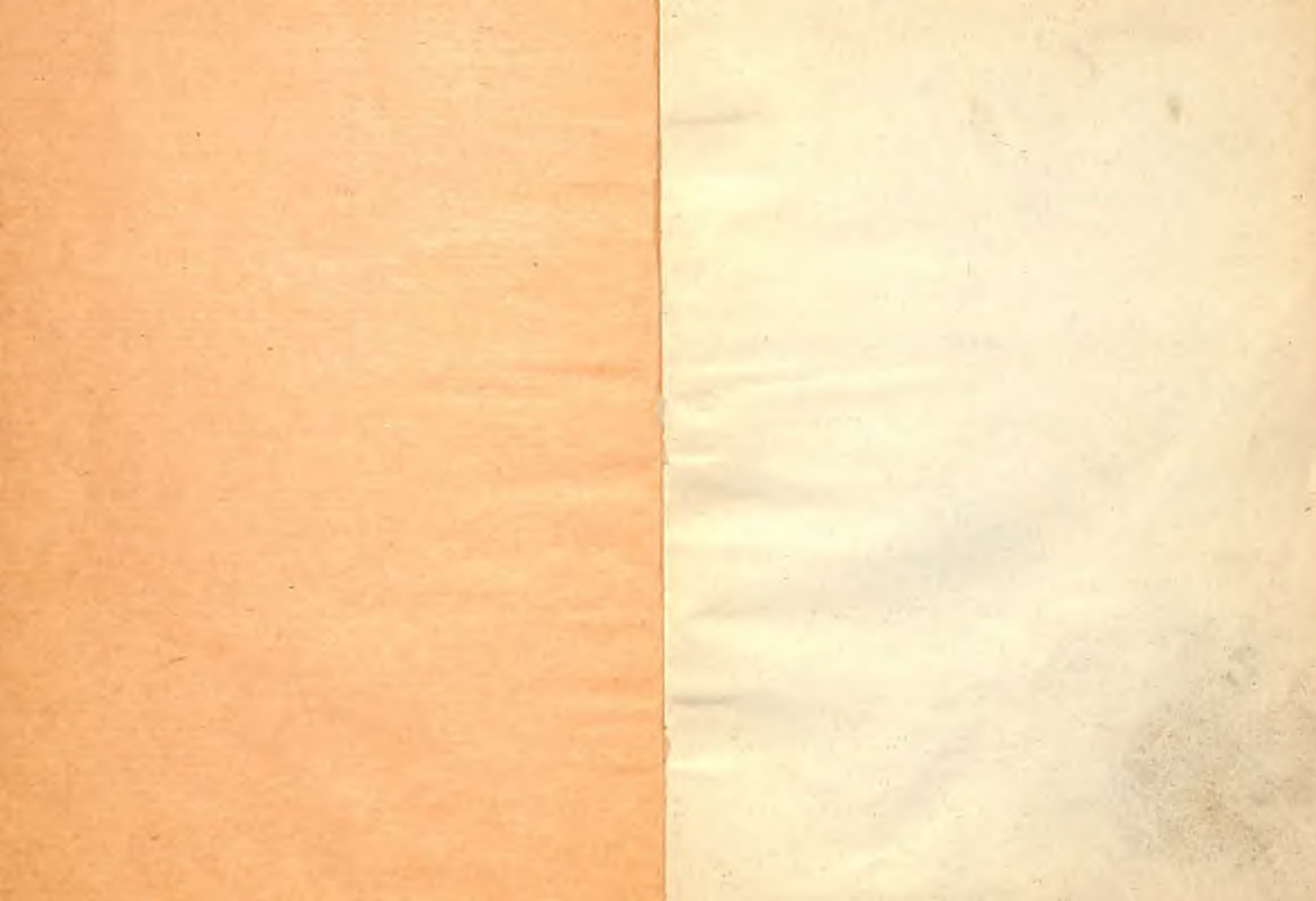

Lbn
2184 ✓

1999

43717-Ա.Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔ
ԵՐԱՆՈՍ ԱՂԲԱՐ

ԿԱՌ

ԹԱՊԼԱՔԵՍԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

ԿԱՏԱԿԱԽԱՂ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԳՐԵՑ

ՏԻՐԱՆ Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

28012-629-

معارف نظارت جلیله سنک ۲۱۴ نومرولی رخصتیه

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆՔ

1890

891.99-2

PLATE 11

PLATE 11

PLATE 11

PLATE 11

PLATE 11

2184-60

28 2188

PLATE 11

ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

Ներկայ աշխատութիւնը քառորդ դար յառաջ գաւառներու մէջ եղած կրթական վիճակին մէկ պատկերն է :

Ժամանակիս յառաջագիմական ընթացքը բարեփոխած է այս վիճակն , և 'ի գաւառս շնորհիւ ուսումնատարած նախաձեռնարկներու , թատերախաղիս մէջ տեսնուած յետագիմական գաղափարներու բոլորովին հակապատկերը կը կազմէ կրթական դործը :

Առաջագրեալ աւանդակոն իրադէպը հրատարակելով՝ մեր նպատակն է ազգին կրթական վիճակին վերաբերեալ ունեցած ժամանակակից ընթացքը շրուան ընթացքին հետ զուգակշռելը :

Անշուշտ եմք որ ինքեցորդք գոհ պիտի լինին մեր այս աշխատութենէն . որ մեզ համար միակ վարձատրութիւն մը պիտի ըլլայ :

Տ . Փ .

Կորկոտ օղլի Գենարիոս
 Մինէճի օղլի Դամիանոս
 Չոր-թու-թենց Կողմոզ
 Սահապ օղլի Թորոս

Գիւղին աղաները

Փիլիպոս Թէ լուսարար, Թէ ժա-
 մակոչ եւ Թէ տնտես .

Երանոս աղբար . . . Վարժապետ

Պ . Գրիգոր Շարոցեան (Ուսեալ ի Պոլիս)

Պ . Ներսէս Ահարոնեան »

Պ . Արսէն Վահուճի . Պոլսեցի Վարժապետ .

Եւ Նոյն Գիւղացի երիտասարդք

Եղեւ թիւնը կը-կատարուի 1865ին ; Հայա-
 բնակ գաւառի մը շրջակայ գիւղերէն մէկուն
 մէջ .

(Ներկայացման իրաւունքը վերապահեալ է .)

Տեսարանը կը ներկայացնէ աղաներուն ժողովատեղին, որ երեւոյս Գրեգորեաններով եւ բարձրով զարդարուած է։ Անկիւն մը դրուած Բաբ-Բաբ-Բաբ-Բաբ մէջ երեք չորս հատ երկայն ծըխափայտեր կ'երեւան։

ՏԵՍԻԼ Ա.

Կողմող եւ Թորոս, (Ետքը) Փիլիպոս

(Կողմող եւ Թորոս, որք երկայն Էրեւաններ եւ վրայէն կրկնոց հագած ըլլալով, գլուխներն ալ խոշոր գտակներ ու շէնք կապած են, անկիւնը քովէ քով ծալապատիկ նստած՝ ծխափայտ կը քաշեն. Կողմողին ծնկանը վրայ բաց նամակ մը կ'երեւայ)։

Կողմող. (Վարագոյրը բացուելու միջոցին երկու անգամ ուժով ուժով ծխափայտը քաշելէ ետքը խոժոռածայն) — Մէնչուկ, Փիլիպպոս...

Փիլ. (Բարեւ բռնած կը մտնէ եւ խոնարհելով) — Ծառայ եիմ աղա՛։

Կող. — Մինչե՛ք ողջունին գնացի՛ր։

Փիլ.— Հրամանք է էֆէնտըմ . փսփրսու-
կենց Միլիքոն ախպօրը հետ մահուտ Դար-
տակ-փորուն տղուն պուլաշուխ մատտէին
վրայօք թաթօսին հետ միւզաքէրէ կ'անէր ,
ան մատտէն բույէթ ու թէսվիյէ ընելէն
սըղըրա՝ շիտտակ ֆէօս տի գայ :

Կող.— Կորկոտ օղլին ի՞նչ ըսաւ :

Փիլ.— Կէս սահաթէն տի գամ , ըսաւ :

Կող.— Անանկ է նը՝ խայֆէ մին ալ էփէ .

Փիլ.— Ծառայ եիմ աղայիս : (Թոնարհելով
կը մեկնի .)

ՏԵՍԻԼ Բ .

Կողմող եւ Թորոս

Թորոս.— Բաց ասիմ եւ ոչ ամաչիմ էֆէն-
տըմ . օղորմած հողի սահապ աղապաս , կեն-
դանի աղօթքը բարեխօս , կըսէր ուր՝ « Զըգ
չըգ էտէն նալչա տիւր , իշ պիթիւրէն ագչէ
տիւր . » պինաէն ալէյ , սա թախըմ մի տա-
կը դարտակ ճահիլ-ճիւմիլիւքներուն խօսքը
չի՝ տիլլի . . . մենք կլօրիկին զօրութիւնը գի-
տի՞նք ա՛ , սըրան անոր ուր գայնը՝ քօշէն
առնողը կ'օլըրի :

Կող.— Շիտտակ է , ֆախաթ անգամ մի

էսասը մատտէին տիպաճաէն մուխուֆ ըլլալու մուճիպով մէյլիւսը թօփել տուի . վախտէ , ես աս թափսիյէին ա'սլա սէմմ ու իթիպար չի տի անիմ , ատոնց բերած հէրիֆը խապուլ չիմ աներ . վէսսէլամ :

Թոր . — Էկէր ուր գործը խապուլ ընելու մէրքէզն հասնի նը՝ նա ո'ւր է , հին տուն մը ունէի տրպատանը պախշ արեր էի , վերտիմ՝ վէրմէ'մ էֆէնտըմ :

Կոզ . — Ծառայականս ալ պին սէքիզ եիւզ ալթմըշ թարիխէն պախայէ թախըմ մի աֆիմէրտէ իւրիւսնօմէներ ունէի , աչկերտ-տիւնին հիյպէ տի անէի , մատտէն թէրս քէբէ ըլլայ իսէ՝ գիրքին ճօթը պիլէ չիմ ցուցներ :

ՏԵՍԻԼ Գ .

Նոյնք , Գենարիոս եւ Դամիանոս

Գեն . — Ծառայ եիմաղաներուս . (Բարեւեն ու կը նստին .)

Թոր . (Միաբերան) — Բարեւ դայ վրանիդ . Կոզ .

Գեն . Դամ , (Նոյնպէս) - Բարին արեւնիդ էֆէնտըմ :

Կոզ . (Կը ձայնէ) — Մէ'նչուկ , Փիլիպպոս . . .

(Փիլիպոս մտնէ) մէ'նչուկ, չըպուխ բեր. վէ ազաներուն խայֆէն էփելէդ սըղրա՝ գնա՛, էրանոս ազրարը ֆէօս կանչէ։

Փիլ. (Ծխախայտ տալէ ետքը) — Ծառայ եիմ ազաներուս, Ահարոն օղլի ներսէսն ու Շարօցենց Գրիգոր պէնտէներնիդ եկան։

Կօղ. — Ատանց ըսէ ուր՝ խէյֆէ օճաղին քըչկի մի պէքլէմիշ անին։ (Փիլ. մեկնի)

Թոր. — Էֆէնտըմ, մալիւմի տէվլէթնիդ է ուր, խամւըքեար մահուտ Ահարոնին տըղան ներսէսն ու Շարօցենց Գրիգորը Վ թարիխուն Ըստընպօլ գնացեր էին. չորս տարին միւթէճավիւղ ֆէօն ախղուաթա ընելէ սըղրա՝ անցած շարթուս էլեր վիլէյաթ եկեր ին, անճախ, հետերնին ալ պիչիմնիւղ հէրիֆ մի բերեր ին ուր՝ մեր ալկերտտիւնին մէջ վաթըպետութիւն անէ։

Դամ. — Ի՞նչ խալթ կ'անեն. ատոնք ո՞վ էն ուր քընթերնին ասանկ մատտէներու մէջ կու խօթին։

Գեն. — Մենք ֆէօս նստեր էնք իսէ, պա՛լ խապաղի եինք, էֆէ'նտըմ։

Կօղ. — Պախուսուս, Ըստըմպօլի մեր հէմ շէրիններէն Չաթալ խանի օտապաչի Տիւտիւ-

կենց Աստուրէն ալ թափսխէնամէ մի բերեր էն : Թորոս աղա , քէրէմ ու հիմէթ անէիք ու սըվի կարդայիք : (Ծնկանը վրայ դրուած նամակը կը յանձնէ , այն միջոցին Փիլիպոս սուրճ կը բերէ . Թորոս նամակը կարդացած ժամանակ միւսներն ալ ֆը-է ֆը-է ձայնով սուրճերնին կը խմեն :

Թոր . (Հին ձեւով ակնոց մը դրած՝ կարդայ)

«Առ իմոյ պայվական գեղական աղաներուս .

«Մալիւմնիդ լինի ուր , գիր թարիխէս իրեք օր էռաջ մահուտ խա՛ուրքեար ահարոնին տղան ներսէսն ու շարոցենց օղլիները վիլէյաթ գալու խավլ ու խարար տուին նը՝ ադ պայվական հէմլէրիններն՝ ուր աստեղը էրէյի կարդալ թահսիլ արեր էին , վիլէյաթ չեկած էկան իմ էթէկներս պագին ու ըսին թը՝ էկէր ուր քու մեծականութիւնդ կու կամիս նը՝ վաւսմունքականութան լէղէթը առնելնուս հըմար՝ կուղենք ուր մեր գեղը հետերնիս նոր եէթմէ վարժըպետ մի տանինք . խիւլասայի քէլամ , քիչ շատ մեղաւորս ուր Ստըմպօլ կը գտնուիմ նը՝ իրիճանին խապուլ արի ,

վէ ադ գտած մօնչերնին ալ գիր թարիխովս
հետերնին ճամբայ հանեցանք. էլէլ հիսապ
ատոր վաղիֆականութիւնը ձեզի ձգեցանք,
պախուսուս, աս գիրս գրած վախթս, մեր
հէմէրիներէն շէմշիյէճի Օղաթափէմմին վրայ
էկաւ, վէ մէնչուկը տեսաւ նը՝ « քանի մի
տարի առաջ ինծի կոյրած շէմշիյէ մի շինել
տուաւ՝ զիյանսըզ մէնչուկ մի է » ըսաւ. ծա-
ռայականս ալ ատոր թահգիգը խապուլ ա-
րի, ուզուն սէօղիւն դըսաոի, խաթըրիս պի-
նաէն ուր հիւմէթ կանիք նը՝ ադ էկած վար-
ժըպետը մեր աշկերտ-տիւնը դնէք ուր, սէնէ
ՎՂ. թարիխուն թախսիս եղած սամանա-
դրութան նիզամնամէին միւճիպով նոր վու-
սումնէականութիւնը թէօրէթմիշ անէ, չիւն-
քիւ, ժամընկու լոտոսը անանկ էսմիշ կանէ
ուր՝ հին վարժըպետներուն խաֆաները փո-
խինք, ասոր մուճիպ, յօժար կամօքս աս թավ-
սիյէ նամէն կու գրիմ՝ վէ իրիճա կանիմ ուր՝
իրիճաս խապուլ անէք, ողջ լերուք ըմմէն,
մեր տիւնն ալ խօսիք ուր՝ Աստիւր աղայիս
աս փօստային գիր չիտալուն սէպէպն սա է
ուր՝ աս վարժըպետին հախուն մեծ տաղ-
աաղայի մէջ է եղեր. խաթուն մօրս ձեռքը

կու համբուրիմ, հարսընըին ալ կարօտով
աշկունքը կու պագնիմ, վէ չօծուխներուն վէ
շայրիւհիւմ բարեկամներուն, վէ դէօռ դրա-
ցիներուն ըմմէնուն ալ մախսուսէն բարեւ-
ներս թէպիղ անէք :

Ողջ լերուք

Ծառայ Տեառն

Մեղաւորս

Աստիւր Տիւտիւկենց

Սէնէ 1877 իլուլ 18

Ըստըմպօլ

Զաթալ խան

Դամ.— Վախիտէ, աս գիրը նիզամի տայ-
րէսին շարթլը շուրութլու գիր մի է իսէ թը,
ա'ղբար, իրենցմէ վաժըպետ ուզող եղա՞ւ մի
եա, մեր էրանոս աղբարը ի՞նչ է եղեր... մէմ-
նուն չի՞նք մի անկից :

Կող.— Հա՛յ հա՛յ, էրանոսին պէս վաժը-
պետ աս գեղը տահա նէ էկէր նէ ալ տի
գայ. հէրիֆը մէկ հայելուն պաշ բարմաղիով
շարականը կու բանայ :

Թոր.— Թամամ, շիտտակ է, սալթ վեց
տարի ըստըմպօլ պալիքային փուռը թապ-

լաքեարութիւն ըրաւ ուր, հիսապճա քէք ա-
չըխ կէօղ է. մէկ սանկյէին մէջ, կիրմէ չըխ-
ման, զինճիլլի թախսիմը վէ զարաճիւմէն
պուզտիկ մատեն կու հանէ:

Գեն.— Հաթտա իր իշկիւղարութան վէ
տէֆթէր թանգիմ անելու ուսուլին մէջ վար-
պետ բան մի ըլլալուն հըմար չէ՞ ուր Բաս-
տեղենց պուլաչըխ մատտեն թէմղցնելու
միւճիպով հավայէն էղհարը իֆլասի տէֆթէ-
րը իրեն շինել տուանք, անանկ շուրութլու
տէֆթէր մի ուր՝ պէնիմ տէյէն զուռնագին
փապուճները ափը կու դնի:

Դամ.— Աֆէրիմ էրանօս, հէրիֆը թամ
վաժըպէտ է եղեր. էֆէնարմ, կարճ խօրը-
թինք, մեր աշկերտ-տունին մէջ պաշխա
մարդ խապուլ չի տի անինք, վէսսէլամ:

Գեն.— Էկէր ուր ադ բերած մարդերնին
զապուլ անինք իսէ, արթըխ ժամուսն էշիկէն
ներս չի տի մենիմ:

Կող.— Պինաէն ալէյհ, հըմայէկս ադ՝մար-
դիկը ֆէօս կանչինք ու, խարարնիս թէպ-
լիղ անինք:

Թոր.— Բարով կուլլի:

Կող.— (Կը ձայնէ),— ԱՄէնչուկ, ֆիլիպպոս:

Փիլ. (Մտնելով) — Ծառայ երմ, աղա :
Կող. — Մէնչո՛ւկ, էրանոսը ո՛ւր է .

Փիլ. — Էֆէնտըմ , չօճուխներէն մէկուն
վարտիքը քօր-կապ է եղեր , անի կու քա-
կէ . պահ մի ետքը տի դայ .

Դամ. — Աֆէրիմ էրանոս , վաժըպետ ը-
սածդ ալ ասանկ տ'ըլլի .

Կող. — Տա դուրսը կոյնող հէմշերիներուն
ըսէ ուր ներս գան .

Փիլ. — Չաթալ չէքիւճ հէրիֆն ալ հետ
բերե՞ն մի .

Դեն. — Խա՛յըր , անի թոյ լսէյֆէ օճաղին
պէքլէմիշ անէ .

(Փիլիպոս կը մեկնի)

ՏԵՍԻԼ Գ .

Նոյնք , Ներսէս եւ Գրիգոր

Ներ. — Բարեւ , աղաներ .

Կող. — Ծօ ներսէ՛ս , չորս տարի մուխատ-
տէմ ըստըմպօլ գնացիր իսէ , այրը տեսնայիր
նը բէնը չարսուն կու քաշէիր . ֆէօն ֆէս մի
ու նոր սալթամարգա մի հադար տէյի
մա՛րդ եղար .

Դամ. — Ատոր հըմա՞ր ըստըմպօլ գնացիր

ուր, հաւունք ընդհանուր, ու թիւրին ալ շրջընդ
տըրտիս :

Ներ.— Յիրաւի, հոն որ գացինք, բան մը
չգիտէինք, բայց Ղալաթիոյ եկեղեցին կիր-
ականօրեայ դասատուութիւն կըլլար, մենք ալ
ուսման փափաքողներ, հոն երթալով կար-
դալ գրել սովորեցանք :

Գրի.— Եւ գիտնալով որ մեր գիւղին վար-
ժապետը թապլաքեարութենէ յառաջ եկած
մարդ մը ըլլալուն, մեր զաւակներն ու եղբայր-
ները անոր ձեռքը բան մը չպիտի կրնան սով-
որիլ...

Դամ.— Ծօ դուն ե՞րբ կարդուեցար ուր
զաւակի ալ տէր էղար :

Թոր.— Սըվոր նայեցէք, մեղի քիւլ տի
կըլլեցնի. ծօ դուն քէնէ պաշխա ախպար
ունի՞ս մի եա :

Գրի.— Մեր եղբայրները որ կըսեմ, մեզ-
մէ փոքրերուն համար կըսեմ: ուստի Ստամ-
պուլ գտնուող հէմլէրիներուն խարարովը հե-
տերնիս ուսեալ պատուելի մի բերինք որ
վարժապետութիւն ընէ :

Գին.— Վէսսէլամ, ա'լ խապէրիտէ զուր-
նատան. ծօ դուք մեզ ֆէօս պալխապալիի

տեղ էք դրեր, ադ մարդը խապուղ չի տի
անինք:

Թոր.— Էրանօս աղբօրը ի՞նչ մուճիպով չէք
հաւնիր:

Ներ.— Ճանրմ, ադ Երանոս աղբարը Թող
ալ երթայ իր տունը նստի. գիւղին տղաք-
ներուն մեղք է:

Դամ.— Սըվոր նայեցէք, տղաքներն ալ
կու մեղքնայ, մենք մեր տղաքը վաժըպետ
չի տի անինք... Էրանօսին գիտցածին կէսը
Թահսիլ անին նը տահա ի՞նչ կուղինք:

Գրի.— Բայց Երանոսը բան մը չի գիտեր:

Գեն.— Ո՞վ ըսաւ. անցածներս ալ եէնի
եէթմէ չաթալ չէքիւճ հէրիֆ մի եկէր էր, Է-
րանօսին հետ իմթիխան արինք նը բերանը
չկրցաւ բանալ:

Կոզ.— Խապուղ չինք ընիր, վէսսէլամ:

Ներ.— Խապուղ չէք ըներ ամա, Ստամպո-
լի հէմէրիններն ալ դազէթաներուն վասըթա-
յովը Պատրիարքարանին կ'իմացնեն թէ դուք
հոս ձեր ուղած մէկ Թապլաքեարը, որ տըն
տեսութիւն անգամ արժանի չէ ընելու,
վարժապետ ըրեր էք ձեր տղոցը. եւ խա-

մուրքեաբներնէդ մէկն ալ թէ լուսարար,
թէ ժամակոչ եւ թէ տնտես կարգեր էք:

Գէն. (կամաց մը քովինին) — Ի՞նչ խալթ կա-
նի, աղա՛, Փիլիպպոսը տնտես չեղած, զաթը
կարգուկ էր:

Կող. (Գրիգորին) — Գէ՞ն եինք ըրիր, պարոն
աղա, իտարէ կանինք:

Գրի. — Այս տեսակ իտարէ չուզեր. մեր
զաւակները ժամանակիս պահանջից համա-
ձայն կըթուելու են. այս պատուելին կարող
մարդ է, և եթէ կ'ուզէք, երանոսին հետ
անգամ մը քննենք:

Դամ. — Հա՛հ, աղէկ կըլլի. ուզուն սէօ-
ղիւն ղըսասի... հըմայէկս քըչիյ մի խէյֆէ օ-
ճաղին պէքլէմիշ արէք, աղաներուս հետ մէշ-
վէրէթ մի ընելէ սըղրա, խարարնիս թէպլիդ
կանինք:

Գրի. (Մեկնած ատենը ընկերոջը, ցածէն)
— Թերեւս դարձեալ չը համագուին, ուստի
ընելիքնիս այժմէն որոշելու եմք:

(Ներսէս եւ Գրիգոր կը մեկնին):

Կող. — Խայրը էֆէնտըմ, խապուլ չի տի ա-
նինք. Երանոսը գալու ըլլայ իսէ, անցածներս
ալ էկող չաթալ-չէքիւճ վաժըպիտին հար-

ցուցածնիս ասոր ալ կու հարցնինք, ճուղապ
չի տի կրնայ տալ, քնցուր կանինք :

Դամ.— Թամամ, խարարնիս խարար է.
Ըստըմպօլի հէմչէրիներուն ալ կու գրինք
ուր ինթիխամ արինք՝ էրանոսը վրայ ելաւ :

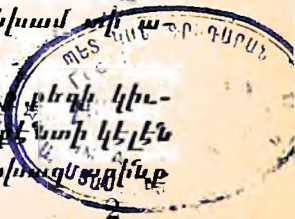
ՏԵՍԻԼ Դ .

Նոյնք եւ էրանոս, (որ շուէւ եւ երկայն
ճիւղէ հագած է, մինչև յանքերը իջեցուցած
խոշոր գտակին բերնէն մատ մը վեր իրարու
վրայ երեք հատ գոյնզգոյն եւշներով շփեւ
կապած է :)

Երան . (Բարեւ բռնած կը մտնէ եւ խոնար-
հելով) — Ծառայ եիմ աղաներուն :

Կող.— Էկուր դաս, էրանոս աղբար . Ըս-
տըմպօլցի պեչիմնիզ հէրիֆ մի բերեր եին ուր
մեր աչկերտ տիւնը վաժըպետ տի դնին,
մենք ասլա խապուլ չըրանք իսէ թը, էլ մն
ուր՝ էրանոս աղբօրը հետ ինթիխամ արինք :

Թոր.— Բապուճս ի վար, մենք բեզի կիւ-
վէնմիջ կըլինք . անցած տարի քէնտի կէլէն
հէրիֆին ի՞նչ թէրթիպ ուր ինթիխամ արինք :

նը՝ ասոր ալ անանկ կընինք . յուսով եիմ ուր
լուստիւն տ'ելլաս . . . նա օր քերականութիւն
կըսին նը , քըչիյ մի անոր մէթանէթը տուր
ուր , հիչ շիւպհէի քօչէ մի չի միայ :

Եր . — Ծառայ եիմ աղաներուս , մալիւմի
տէվլէթնիդ է ուր՝ առ ժամընկու եէնի-եէթ-
մէ վաժըպիտները սիչիմսիդ վէ դայտէսիդ
քերականութին մի իթթիխազ եին ըրիր . մէ-
սէլա , Ուղական Հաց , Սեռական Հացի վէ Հայ-
ցական զՀացօով մատտէն կու լումունցունին՝
մէյնութինը չինիտար . ֆախսթ ծառայակա-
նիս իթթիխազ արած չամիչին քերականու-
թինը հացին մէյնութիւնը բէքնիզամով կու-
տայ . Ուղական Հաց՝ էքմէք . Սեռական Հացի՝
էքմէկին . Տրական Հացի՝ 'ի հաց՝ էքմէկին ,
կէնէ էքմէկին . . .

Կող . (Ընդ-միջելով) — Թամա՛մ է . ըմմէն
մարդուն մուտածականն ալ վէ գիշեր վէ
ցորեկ էքմէկին հըմար է :

Եր . (Շարունակելով) — Գործիական Հա-
ցիւ՝ էքմէկ իլէ :

Թոր . — Շիտտակ է , էքմէկով կու կուչ-
տանանք :

Եր. — Պառարական զՀացիւ՝ էքմէկին էթ-
րաֆը, քէնարը :

Կող. — Բիշկին ըլլայ իսէ՝ համով կուլի
քէնարը :

Եր. — Բայառական 'ի Հացէ՝ էքմէքտէն :

Թոր. — Աֆէրիմ, կէ՛լմէ էքմէքտէն :

Եր. — Պատմական զՀացէ՝ էքմէկին իւս-
տիւ :

Դամ. — Շիտտակ է, հացին մատտէն ըմմէն
բանէ իւստիւն է :

Եր. — Ներքոյական 'ի Հացի, էքմէկին իշի :

Թոր. — Ատի ալ առկայ էրէքող էխտի-
տարներուն հախուն լայրը կուլի :

Եր. — Հայցական զՀացէ՝ էքմէկի կէօսթէ-
րի :

Թամ. — Պէլի, հէր թապլաքէպը էքմէկինի
կէօսթէրի :

Եր. — Կոչական ո՛վ հաց՝ եա՛ էքմէք :

Կող. — Թամա՛մ, անօթի եղողը թապլա-
քեարը տեսնայ իսէ, «եա՛ էքմէքճի» կու
պոռայ :

Եր. — Իշթէ էֆէնտըմ, առ խուռունները
ժառայականըս մէնչուկներուն պէյնին քօշե-
ները եէռլէշտիրմիշ կանիմ. ֆալսաթ, ժա-

մընկու եէնի-եէթմէներուն պէս չաթալ չէ-
քիւճ լաթեր չի հադնելնուս՝ իթիպար չու-
նիմ:

Կող.— Էրանօս, խարարնիս խարար է. ան
ուր մենք ֆէօս նստեր ինք նը՝ մեր խօսքը
տիլլի, մենք պալխապաղի չինք. (Ձայնելով)
մէ՛նչուկ, փիլիպպոս (փիլիպոս մօնէ) տա դուր-
սը խէյֆէ օճաղին պէքլէմիշ անողները ֆէօս
բե՛ր:

Թոր. (փիլիպոսին) — Վէ պատէհու գնա՛
աչկերտ-տիւնը պէքլէմիշ արէ ուր՝ մօնչուկ-
ները դավղա նիղա չանին:

(փիլիպոս մեկնի)

Դամ.— Էրանօս, քեզ տեսնինք. պէյնիդ-
լայըխլու մէթանէթ մէ տուր ուր՝ սա հէրի-
ֆը օռով թօփով քնցուր անինք:

ՏԵՍԻԼ Ե.

Նոյնք, Գրիգոր, և Արսէն:

Կող. (Արսէնին) — Պա՛յվելի, աղաներուն
մէյլիւսը խարար տուաւ թը՝ հէր իշտար ուր
Լստրմիօլ չաթալ խանի օտապաշիէն թափ-
սիյէնամէ մի թախտիմ կընիք նը՝ մենք ալ
անգամ մի ինթիխամ տի անինք. զէօրէ:

քաղքէն ըմմէն Լստրմիօլ գնացողները հե-
տերնին մէյմէկ վաժըպետ թախմիշ անին վի-
լէյաթ գալու ըլլան իսէ՛ գեղը վաժըպետի
թուրշուով տի լեցնինք, պինայէն ալէյի ին-
թիխամ տի անինք:

Արս.— Ամենայն սիրով պատրաստ եմ
պատասխանելու:

Կող.— Պինտ էռաջ, անիւնդ ի՞նչ է:

Արս.— Արսէն վահուռի:

Թոր. (Բարձրաձայն ծիծաղելով) — Հա՛հ,
հա՛հ, հա՛հ (Կողմողին) էֆէնտըմ, ան է ուր
ներսէն վախ ունի իսէ, ինտո՞ր վաժըպետ
տըլլի:

Գրի.— Ներսէն վախ ունի չըսաւ, Արսէն
Վահուռի ըսաւ:

Դամ.— Ատ ի՞նչ պիչիմ անիւններ է ուր իթ-
թիթալ եին ըրեր, նա ու՞ր է, անցածներս
էկողին անիւն ալ թօփաֆ բան մին էր:

Թոր.— Պէլի, վրան չամուռ ըսին:

Գրի.— Վրան չամուռ չէր, Վահամպաղուհ
էր. մե՛ղք որ Հայկական անուանները չէք գի-
տեր:

Կող.— Վա՛յ կիտի անուաններ վա՛յ. աստար
տարուան փիլիպոս, Թորոս, Կողմուղ, Էրանօս

վէ դայրիւհիւմ պայվական անիւններնիս պիլէ
պաթալը հանիլ կ'ուզին :

Դամ.— Նէ իոէ . պա'յվէլի , քանի՞ տարու
եռ :

Արս.— Երեսուն և հինգ :

Դամ.— Ամա'ն պայվելի , քէրէմ արէ , քըչ իյ
մ'ալ առդատ սըխմէ ուր՝ պարապար . պոյ
նետինք . ադ բաշա պըյըխներդ 40ը անցած
ըլլալուդ իսպաթ մին է :

Գրի.— Ճանըմ , հիմայ ատանկ բաներ հար-
ցնելու ի՞նչ տեղը կայ . քանի տարու կուղէ՞
ըլլայ . դուք գիտցածին նայեցէք . եթէ տա-
րիքը պելներուն երկայնութենէն պիտի հաս-
կնաք , շատ ողորմելի մարդեր եղած . կըլ-
լաք :

Կող.— Օղորմելին դո'ւն եռ , հէ'րիֆ , ին-
թիլիամ տի անինք :

Գրի.— Ուրեմն ըրէք լմնցուցէք :

Կող.— Պա'յվէլի , հաւատով խոստովանիմք
գիտե՞ս :

Արս.— (Զարմանայ , և վայրկեան մը մտա-
ծելէն ետքը) — Այո' :

Կող.— Քանի՞ տիւն է :

Արս.— Քսան և չորս :

Կող.— Մէկ պօչէն բռնէ մինչեւ մէկալ պօչը գնա , քանի՞ սյր կայ :

Գրի.— Սյր ի՞նչ ըսել է :

Կող.— Ի՞նչ ըսել տ'իլլի ուր , ինթիխամ տ'իլլի . պա'յվէլի , ճուղապ տո'ւր :

Արս.— Բայց այդ հարցուցածնիդ , հաւատ տով խոռոսովանիմին հեղինակը , Ներսէս Շնորհալին անդամ ուշադրութեան առած չէ :

Կող.— Ատոր պէյնամազ էօղիւրիւ կըսին , էրանոս աղբար , դուն ըսէ :

Երա.— Էֆէնտըմ , քսանը չէօրս տիւնէ միւթէճավիւղ հաւատով խոստովանիմին մէկ պօչէն մինչեւ մէկալ պօչի այբերուն ճէմը , եէքունը պալիղը վեց հարիւր եթմիշը չէօրս է . ասոնց 17ն ալ տանկըլօխ եին . սալթ « եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս » ները հարուր էռսունը վութը այբէն միւթէճավիւղ եին :

Կող.— Պա'յվէլի , տեսա՞ր ուր չի գիտցար , մէկ խապահաթ :

Գրի.— Բայց ասանկ քննութիւն չըլլար :

Դամ.— Ծանրդ կըյրէ , պարոն աղա , մենք ասօր աս տեղս փետրղանի թըթիւմ չինք , « աշխինկը իր խիլվին հավալին ձգիս » նը

զուգնածուն հարսընէ կուլլի կըսին. պինա-
էն ալէյհ, մինք ինթիխամ տի անինք. Կօր-
կօտ օ'լլի, հրամմեցէք, սըրան ձերն է,
դուք ալ բան մի հարցուցէք:

Գին. — Պա'յվելի, սա Յակոբ նահապետը
ուր էրաղին մէջ ներտիվէն մի տեսաւ, ադ
ներտիվէնին մէկ պօչը դետինը մէկալ պօչն
ալ էկինքն էր, հըմայէկս ադ ներտիվէնը ո՞ւր
մնաց:

Կող. — Տէ ցատկէ' տիրացու հըմայէկս ուր
պօյըդ տեսնիմ. աֆէրիմ Կօրկօտ օղլի, ո՞ւր
ալ գտար:

(Այս միջոցին ներսէս տեսարան մտնէ, և
Գրիգորին հետ մէկ կողմ քաշուելով՝ դուրսը
եղած կարգադրութեան մը վրայ ցածէն
իբր թէ կը խօսի անոր հետ, ուրախութեամբ.)

Արս. — Բայց այդ հարցուցածնիդ երազա-
կան բան մը ըլլալուն, անկարելի է պատաս-
խանել:

Գին. — Երազականն ի՞նչ ճիվերս է, ճու-
ղապ տո՛ւր:

Արս. — Բայց պէտք է գիտնաք որ Յակոբ
նահապետ այդ սանդուղը իր երազին մէջ
տեսաւ, երազը իրականութիւն չէ՛:

Գին. — Խալթ ես ըրիր, պարկէնքլի Աստ-
ուածաշունչին մէջ ան ներտիվէնը ըմմէն օր
աչօքս կու տեսնիմ, տեսա՞ր ուր չի գիտցար.
էռաջ էկուր Էրանոս աղբար, վէ մէյնու-
թիւնը տիւր:

Երա. — Էֆէնտըմ, ադ ներտիվէնը Եաֆա
խսկէլէսիւն մինչուկ Էրուսաղիմ էրկնցած է
ըմմա՝ մեղաւորներին չիբեւար:

Կող. — Պա'յվելի, էղաւ էրկու խապահաթ.

Արս. — Բայց...

Թոր. — Դամիանոս ադա, սախըզ մին ալ
դիւն ծամէ:

Դամ. — Պա'յվելի, հէլպէթտէ հիսպաի ալ
աշինա էք. էղհարը իֆլասի շարթը շուրութը
տէֆթէր մի կրնա՞ն թանգիմ անիլ. մէսէլա,
հէրիֆին մէկը 300 զրուչի մաթլիւպաթ մի
տի ունենայ միւթէվէֆա "էկուն վրայ, ադ-
բարսն անոր հետ հողին տակը չի թաղելու
հըմար՝ ինքն ալ 3000 զրուչի թիւճճարին
փարան տի ուտէ վէ անոր կէօրէ իֆլասի
տէֆթէր մի թանգիմ տ'իլլի:

Արս. — Բայց ատոր խարդախութիւն կը-
սեն:

Դամ. — Խարդախութիւնը ի՞նչ ճիվերս է:

իւշկիզարութիւն կըսին . Էրանոս աղբարը իշ-
թէ աս խոստումսին . էջ ալ * պիրինճի է . հա-
վայէն էզհարը իֆլասի տէֆթէր մի թանդիմ
չընող մարդը վաժըպետ չըլնիր , վէսսէլամ :

(Գրիգորը եւ Ներսէս ասդին գալով , ուն-
կնդիր կըլլան :

Թոր . — Պայվելի , բան մին ալ ես տի
հարցնեմ . մեռեալ ծովը վո՞ւր է , վէ ի՞նչ
միւճիպով մեռեալ կըսին :

Արս . — Երուսաղէմ , Պաղեստինի մէջ է :

Կող . — Շխտա՞կ է մի Էրանո՞ս :

Երա . — Նէ՞ մինասիպէթ էֆէնտըմ , խա-
մուրքեար օղորմած հոգի տէտէէս մեր գիտ-
ցածը սա է ուր՝ ադ ծովը չինիմաչինի մէջ
է , վէ վախթով մարը քօլէրայէն մեռնելուն
սէպէպովը անիւնը մեռեալ ծով մունացեր է :

Գրի . (Բարկացած) — Բայց աս ի՞նչ տեսակ
քննութիւն է , աս ի՞նչ խայտառակութիւն
է . . .

Կող . — Կախարդութիւնը ձեր ըրածն է , է-
ֆէնտըմ , մեր հուզուրն ալ տահա բերանդ կու
բանա՞ս . ետըմ չառքիսով ըստըմպօլ էրթա-
լէ ետքը գալու որ ըլլաք՝ ասանկ թախըմ

մը պօշ հէրիֆները մեղի հէտիյէ՞ կու բերէք .
ՎԱԴ . Էն պէրի պաշխա հիյյէթ մի քէսպ ըրեր
էք իսէ թը՝ ասվածպետականութան հիմմէ-
թովը ձեզի պէս ճահիլ ճիւղիւքներու խօրը-
թաներուն ա՛սլա սէմմ ու իթլպար չի տի
անինք . Էրանոս աղբար , հայտէ դնա տրպա-
տունը նստէ , մեր գեղին վաժըպետը դիւն
ես :

Եր . — Ասվածպետականութիւնը աղանե-
րիւս մէկ օրերնին բիւր հաղար ընի , էֆէն-
տըմ : (Հպարտութեամբ կը մեկնի)

Ներ . — Կողմաղ աղա , ետքը պիտի զլջաք ,
եկէք խօսքերնիս մտիկ ըրէք :

Կող . — Սո՛ւս կ'ըսիմ քեզի , ան ուր ուր ես
քուկին տատիդ էհպապն իմ'նը , հէլպէթտէ
իմ ուղածս տիլլի :

Թոր . — Հասըլը աս գործը անանկ տի ա-
նինք ուր , մէկիկ մէկիկ սա բապուճիս ճօթը
տի պագնիք ու մեղայ տի պոռաք :

Գրի . — Քանի որ դուք սրոյած էք քաղ-
րութեամբ ճամբու չի գալ , մենք ալ կը
պարտաւորինք ամեն բան յայտնել ձեզի .
արդէն դիտէինք որ դուք ասանկ պիտի ը-
նէք , ինչպէս որ ֆրկու տարի առաջ ալ Գոլ-

սէն եկող վարժապետին ըրիք . բայց պէտք է գիտնաք որ՝ հիմա, 1860 էն՝ի վեր Սահմանադրական ազգ. մ' ենք, չնորհիւ կայսերական կառավարութեան . ուստի մեր վարժարանները ու եկեղեցիները ըստ Սահմանադրութեան ձեզի պէսներուն ձեռօք չը պիտի մատակարարուի . այլեւս անցած է այն ժամանակը , որ դուք տնտեսութիւն ընելու անդամ արժանիք չունեցող թապալաքեար պօզմասինները վարժապետ ընէք : Մենք այս անգամ Պօլսէն եկած ատեննիս , հետեւնիս բերինք նաեւ կեդր . վարչութեան մէկ հրամանագիրը , որ առաջնորդին դրուած է , եւ որուն մէջ կըսուի թէ՝ վարժարանները ըստ Սահմանադրութեան , քուէով ընտրուած թաղականաց եւ անոնց օժանդակ հոգաբարձուներու ձեռօք պիտի կառավարուին .

Կող .— Վա՛յ . ատանկ բանե՞ր ալ ըրիք :

Ներ .— Հապա ի՞նչ հասկցաք . առանց ձեզի իմացնելու , խելքը դլուխը եղող գիւղացիներէն ստորագրութիւն ժողուելով Պատրիարքարան դիմեցինք եւ այս հրամանագիրը առինք . առաջնորդնիս , որ անդիլի գեղը գացեր է , վաղը գալուն պէս այս հրամանա-

գիրը պիտի գործադրէ . (Կնքեալ մեծ նամակ մը կը հանէ կը ցուցնէ , ազաները կը շարմանան .)

Գեն .— Ան է ուր ազգին գործերը մեր ձեռքէն տի առնիք նը , հապը կըլլած էք , չիւնքիւ չըգ չըգ էտէն նալչա տուր , իշ պիթիւրէն ագչէ տիւր :

Կող .— Պինաէն ալէյհ , 5 տարիէն սըլլու , տի կործանիք :

Ներ .— Աստուած խելք տայ ձեզի . երանի՛ թէ հինգ տասը տարիէն ետքը ծնէիք . վասնզի այն ատեն ուսման եւ գիտութեան հրաշալիքները պիտի վայելէ աշխարհ , եւ ահա այն ատեն պիտի ըլլայ այն երջանիկ օրը , որ գիտութիւնը հարստութեան հետ միանայ :

Դուրսէն ձայներ . — Սահմանադրութեան գործադրութիւնը կուզինք . նոր թաղական ու նոր հոգաբարձու կուզինք :

(Աղաները ապշութեամբ իրարու երես կընային .)

Դամ .— Ատ ի՞նչ բաթըռտի է .

ՏԵՍԻԼ Ե .

Նոյնք եւ Փիլիպոս , (որ սարսափահար
ներս կը վաղէ .)

Փիլ .— Աղաներ , գիւղին թէքմիլ մարդի-
կը դուռը ամբ առին :

(Աղաները սարսափահար ոտք ելնեն :)

Ներ .— Կը լսէ՞ք , գիւղացին հաւաքուեր
է . երեսի ջուրով , տուններնիդ գացէք նստե-
ցէք , եւ խոստացէք որ ասկէ ետքը բանի
մը չպիտի խառնուիք :

Դրսէն .— Նոր թաղական , նոր հոգաբար-
ձուներ կուղինք :

Դր .— Բաբերդի գաւառին մէջ ալ ձեզի
պէսները ուղածնին կընէին . բայց անցած
տարի սահմանադրութիւնը գործադրուելուն
պէս , գործէ քաշուեցան . դուք ալ առանց
ընդդիմութեան տեղերնիդ դառնալու էք :

(Դուրսի աղմուկը կը շատնայ :)

Կող .— Ոտքդ պահէի՞մ' Ներսէ՛ս . տա հէ-
րիֆները սընկից քնցուր արէ ուր տիւներնիս
իյնինք :

Ներ .— Դուք անհոգ եղիք, մենք հիմա անոնց կ'ըսենք թէ առններնիդ պիտի երթաք եւ այսուհետեւ բանի մը չի պիտի խառնուիք, թէ երանոս աղբարը այսօրունէ պիտի ճամբուի եւ այս պատուելին վաղն առտու իր պաշտօնին գլուխը անցնի : (Ընկերոջը) Պարոն Գրիգոր, գնա դուրսը կեցողներուն իմաց տուր ասիկայ որ հանդարտին :

(Գրիգոր կը մեկնի)

Դամ .— Պարէ սա էրքեան մինտէրինները ուր մեք տիւնէն բերինք նը, թողէք ուր տանինք :

Ներ .— Այո, տարէք, որպէս զի աստոնց տեղ գրասեղաններ դրուին :

(Աղաները կարասիները կը ժողվեն : Դուրսը աղմուկ :)

Գեն .— Աղբաք Դանիէլ մարգարէին պէս ծայն ինկանք . հըմայէկըս ի՞նչ տ'անինք :

Կող .— Փիլիպպոս, սա պախչէին դէօուը օլսուն բաց ուր սրնկէց անցնինք . մէնչուկ, փապուճսը՞դ տի փախչինք :

Ներ .— Շուտ ըրէք, շուտ ըրէք, պախճաին գռնէն գացէք :

Թոր.— Փիլիպպոս, թախաթուխան ֆէօս
չի մոռնանք, մեր տիւնէն բերած ինք:

Կող.— Խաթըրնուս պինպէն, պարէ էրա-
նոսին ալ մէշղուլիյէթ մի թախսիս արէք:

Գրի.— Արթըխ անիկայ ալ թող երթայ
իւր տունը նստի տէ, հաւատով խոստովանի-
մին այբերը բեները գիմերը համրէ, որպէս
զի ի միւս անդամ գալստեան անոնց հիսա-
պը տայ:

(Աղաները չըպուխնին թեւերնուն տակը
առած, Փիլիպոս ալ կարասիները շալկած,
տրտմութեամբ մեկնին աջ կողմէն.)

Ներ.— Թագաթուգանիւ հոս մոռցաք.
(Ըսելով, թագաթուգան Թորոս աղային կը
տայ.)

(Վարդադոյրը կ'իջնէ)

54.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0108818

